

Välluvs kyrka

Lunds stift

Kulturhistorisk karaktäristik och bedömning

Kerstin Börjesson 2015-11-13

Kyrkan sedd från norr.

Välluvs kyrka

Kropp's församling, Luggude kontrakt, Lunds stift, Välluv 13:1, Välluvs socken, Helsingborgs kommun, Skåne län och landskap

Beskrivning och historik

Kyrkomiljö

Landskapet kring Välluv är ett flackt och öppet odlingslandskap som idag domineras av vägsträckningarna kring Helsingborg och närliggande orter. Socknen gränsar till Kropp's socken i norr, Frillestad i öster och Bårslöv i söder. Norr om Välluv ligger järnvägssamhället Påarp som tagit namnet av en äldre by mellan den nuvarande och Välluv. Välluvs kyrkby har i stort sett bevarat den storlek den hade på 1700-talet även om bebyggelsen är en annan. I kyrkomiljön ingår prästgården öster om kyrkogården och klockaregården i väster. Prästgården är ännu i församlingens ägo och används som församlingshem och hembygdsgård.

Kyrkobyggnad

Kyrkan består av ett medeltida långhus, lägre och smalare kor med absid samt ett, till de nedre delarna, medeltida, kvadratisk västtorn med samma bredd som långhuset. Långhuset samt koret och absiden är byggda av stora gråstenar, grovt tuktade eller klivna med sockel, omfattningar och hörnkedjor av sandsten. Kyrkan avviker från flertalet romanska kyrkobyggnader då den inte är uppförd enligt ett kvadratbundet proportionssystem. Koret ligger inte i flykt med långhusmurarna och murarna är också mycket tjocka, omkring 120 cm.

Av denna anledning har en sen datering angetts för kyrkan, omkring 1200-talets mitt. Denna datering får dock anses vara osäker. Inslagen av kvaderhuggen sandsten och avsaknad av tegel tyder snarare på att kyrkan tillhör 1100-talet och en datering till 1100-talets slut eller tidigt 1200-tal är därför troligare. Möjligen kan det också finnas en tidsskillnad mellan långhuset och kor med absid. Murverket i de östra gavlarna ger intryck av att vara jämnare och slätare än långhusets sidomurar.

Tornet anses vara byggt efter långhuset och 1400-talet har angetts som dess ungefärliga byggnadstid. Dateringen utgår från att tornvalven är samtida med tornet. Utifrån valvpilastrarnas kragband bör valven kunna dateras till 1300-1400-tal. Valven skulle dock kunna vara sekundära i förhållande till tornmurarna då valven inte är sammanbyggda med dessa. Tornets äldsta murverk är mycket likt långhusets och någon stötfog mellan de olika delarna är inte synlig. Tornet var till en början lågt, endast omkring en meter högre än långhusets murkrön och ska kanske snarare ses som en västförlängning. Den övre våningen till tornet nåddes från en numera igenmurad öppning i tornets norra mursida. Omfattningen till den invändigt bevarade dörröppningen består av kvaderhuggen sandsten och har troligtvis återanvänts från en äldre öppning till kyrkan. Öppningen nåddes troligen från en utvändig stege som vid klockornas upphängning i tornet gjordes om med ny träinbyggnad. Norra tornöppningen användes fram till 1832 då den utvändiga trappan revs och en ny öppning till kyrkans vindar togs upp genom långhusvalvet. Förbindelse mellan torn och långhus fanns redan genom en tegelmurad öppning i långhusets västgavel. Samma år revs också ett vapenhus vid långhusets södra sida och ny entré till kyrkan togs upp i tornets västra sida. En äldre fönsteröppning i tornets västra sida förstördes sannolikt vid detta tillfälle. År 1859 byttes yttertaket på kyrkans lägre delar till kopparplåt. Tornet var täckt av tegel. En ombyggnad av kyrkan skedde 1872 efter ritningar av byggmästare A. Haf. Tornets murar förhöjdes med sex meter och trappgavlar och ljudöppningar murades av tegel. Samtidigt tillkom nya fönsteröppningar med fönsterbågar av järn och västportalen fick befintligt utseende. Under 1939-40 genomfördes en restaurering av kyrkan efter arbetshandlingar av arkitekten Eiler Graebe. Restaureringen omfattade ny värmeledning, nytt golv av minnesbergstegel, ombyggnad av orgelläktaren, ny altarring och nya slutna bänkkvarter som ersatte en äldre öppen bänkinredning. Triumfbågens sandstenskvadrar samt kalkmålningar i kor och tornbåge frilades från puts. I samband med reoveringen påträffas en tegelmurad, tunnvalvd gravkammare från 1692 med sju kistor. Gravkammaren hade rektangulär form och låg i syd-nordlig riktning under långhusets golv. Invändigt har endast mindre ändringar utförts sedan 1940. Ett draperi mellan kor och sakristia togs bort 1974. Ny orgel har tillkommit. Förändringar i exteriören har bestått av nya dörrar till västra ingången och sakristian på 1960-talet. Dörrarna ritades av Eiler Graebe. En gjuten socken på tornet bör också ha tillkommit efter 1960.

Exteriör

Fasaderna är spritputsade och vitmålade och taken täcks av kopparplåt. Nedtill på alla fasader finns en spritputsad och gråmålad sockel. På de äldsta delarna består sockeln av sandsten med

svagt hålkälad profil. Tornets sockel bör vara en sentida pågjutning och har en skråfasad profil. Fasaderna avslutas upptill av en gesim, ett listverk, av tegel i form av två-tre utskjutande mursprång. Ungefär halvvägs upp på norra tornfasaden syns ett stenansikte med grovt uthuggna drag. Ansiktet har troligtvis en sekundär placering. Vid en beskrivning från 1838 satt det i västra gaveln och kanske flyttades det till nuvarande plats i den igensatta norra torningången, då det annars skulle döljas av den nuvarande trappstegsombfattade västportalen. Huvudet skall enligt sägen föreställa Roland, en av Karl den stores riddare, omskriven i 1100-talsverket Rolandssången eller Rolandskvädet (Chanson de Roland) samma sägen finns för övrigt för ett liknande stenhuvud i Raus kyrkans västfasad. Andra har antagit att stenhuvudet är ett porträtt av tornets byggmästare. Tornets gavelsidor mot öster och väster är utförda som trappstegsgavlar rikt dekorerade med spetsbågiga blinderingar.

Kyrkans fönster- och dörröppningar är genomgående utförda med spetsbågig valvavtäckning med undantag för dörren till sakristian i absiden som är rundbågsformad. Fönsteröppningarna är ovanligt lågt sittande och har tvåspråkiga tegelmurade, putsade muromfattningar. Fönsterbågarna är av gjutjärn med masverk i trepass- och fyrpassformer och färgade glasinläggningar. Huvudingång genom västportalen i kyrkans torn är en spetsbågig öppning utförd med flera mursprång och med en omfattning i form av ett svagt utskjutande murparti format som en trappstegsgavel. Upptill i trappstegsgaveln finns en rund blindering. Den västra dörren är kopparbeslagen med fyrpassformade ringar i relief. Dörren till sakristian är panelklädd. Två spetsbågsformade ljudöppningar med brunmålade bräddäckta luckor finns på vardera sidan av tornet.

Yttertaken består av sadeltak av kopparplåt med hängrännor av koppar och vitmålade stuprör. Absiden är försedd med en diskret hängränna. Vindskivorna är svartmålade. Korets och absidens yttertak har något spetsigare vinkel än långhusets. Tornets trappstegsgavlarna är avtäckta med kalksten och fönsteröppningarnas solbänkar består av gult tegel.

Interiör

Kyrkans interiör är ljus med vitkalkade väggar samt valv och golv av rött murtegel. Entrén i väster är traditionellt ordnad med ett litet vapenhus inrett under orgelläktaren i tornets västra del, avdelat från resten av kyrkorummet med en skiljevägg. Tornets östra del är öppet mot långhuset genom en bred, spetsbågig tornbåge som vidgas mot långhuset. Valvöppningen har en förkroppad anfangslist med skråfasad undersida. Anledningen till den sneda öppningen kan enligt konsthistorikern Torsten Mårtensson vara att tornets valvpelare är placerade längre in mot mitten än i långhuset eftersom murverket i tornet är tjockare. Tornets östra del och långhuset är möblerat med slutna bänkar i två bänkkvarter.

Bilden till vänster visar koret sett från väster. Bilden till höger visar ett målat ansikte på en av korvalvets ribbor.

Orgelläktare är sannolikt till största delar från 1939 och är uppbyggd på ett inmurat bjälklag. Läktarbarriären tillkom samtidigt och gavs samma färgsättning som bänkarna. Barriären är något utskjutande från tornbågen och försedd med räfflade speglar och ett tandsnittslisterverk upptill.

Framför bänkkvarterets östra gräns och fram till triumfbågen finns en öppen plats utan bänkar. Pilastrarna mot östra långhushörnen är något oregelbundna och kan indikera att murade sidoaltare stått längs denna sida. Dopfunten har sin plats vid långhusets nordöstra hörn och predikstolen vid det sydöstra. Framför triumfbågen på östra långhusgaveln hänger ett triumfkrucifix från 1200-talet. Krucifixet var en tid bortplockat från kyrkan men återupphängdes i kyrkan igen i slutet av 1940-talet.

Korgolvet är förhöjt med ett steg från långhusets golv. Triumfbågen mellan kor och långhus är murad av oputsade sandstenskvadrar till ett rundbågigt valv med skråfasade anfangslister. Altaret står framför tribunbågen och utrymmet där bakom utgör sakristia.

Alla delar av kyrkan är valvslagna med kryssvalv av samma konstruktion med undantag för absiden. Tornet och korets valv har kvadratisk form medan långhuset har tre smala rektangulära valv. Valvbågarna i samtliga delar utgår från trespråkiga pilastrar med en profil typisk för 1300-1400-talet, en vulst nederst, följt av en kälad skråfas med kant samt en platt. Pilastrarna är olika höga i de olika delarna; torn, långhus och kor, vilket kan indikera att golvnivån varit olika i de olika delarna. Gördel- och sköldbågar är spetsbågiga valvbågar av en tegelstens bredd murat med följdskift. Korvalven är kvadermålade i gråblått längs valvribborna med röda följdskift och kapitälbanden i växelvis rött och grått. På den mittersta valvribban mot sydväst avtecknas ett målat mansansikte. Troligtvis har även övriga delar av valv och väggar haft någon form av

målad dekoration. På tornbågens norra sida finns ett målat konsekrationsskors bevarat och vid renoveringsarbeten 1992 påträffades kalkmålningar i triumfbågen. Dessa dokumenterades och kalkades sedan över igen.

Absidens valv är murat av stenflis till ett halvkupolvalv som avjämnats på ovansidan till ett jämnt golv. Tribunbågens anfang är inte markerad och bågen i övrigt rundbågig, sannolikt murad av sandstenskvadrar. I absidens norra och södra sidor finns kvadratiske sakramentsnischen bevarade.

Tornets övre våningar och vindsutrymmena nås från en trärappa från orgelläktaren och från en lucka i långhusvalvet. Från långhusvinden finns en ingång i tornmuren till tornets övre våningar. Öppningen är stickbågig med tegelmurad omfattning. Torsten Mårtensson tolkar öppningen som samtida med tornet. Andra tornvåningen upptas av valvens ovansida och trappa till klockvåningen. Tredje våningen utgör klockvåning med klockbocken och de två klockorna. Klockvåningen är öppen till nock. Tornets taklag är av fur och sannolikt från 1800-talet.

Långhuset och korets taklag utgörs av ett fragmentariskt medeltida taklag med sentida inslag från olika perioder. Bjälkar, tassar och sparrar är av fur och sentida medan hanband och strävor är medeltida och av ek. Takstolarna har eller har haft kryssförsträvade sparrar och enkla hanband. Flertalet av de äldre delarna av ek är återanvända och en del bär spår av brand. Ekvirket är sågat eller bilat och sammanfogningarna utförda med spikning eller dymning. Olika märkningar har använts, de äldsta tros vara de utförda med runor. Absidens taklag av ek är särskilt intressant då det tycks mer eller mindre intakt och enhetligt. Det består av ett nedre ramverk av liggande bjälkar sammanfogade i varandra med laxning. En mittstolpe står längs gavelsidan som i nock möter sparrarna samt en eller två strävor till vardera bjälken. På vinden mellan kor och absid finns en ursprunglig öppning med trapetsoid form mellan koret och absiden. Öppningens placering i gaveln är något förskjuten mot söder och omfattningsstenarna består av kraftiga sandstensblock. I södra och norra långhussidorna finns ursprungliga fönsteröppningar till långhuset. I den norra öppningen sitter ännu en bevarad fönsterbåge av trä. Öppningarna är belägna ungefär mitt emellan första och andra valvet på södra sidan och mellan andra och tredje valvet på norra sidan. Utöver fönsteröppningarna utgör också ingången mellan korvinden och absidvinden en ursprunglig öppning formad genom stora, huggna sandstenshällar. Öppningen är inte centrerad i gaveln utan något förskjuten mot norra sidan. Öppning mellan kor- och långhusvind utgörs av ett sekundärt uppbrutet hål i gavelmuren. Med undantag av öppningen mellan kor och absidvind har det inte funnits någon förbindelse mellan vindarna. Uppgång till vindarna har ursprungligen troligvis varit genom lucköppningar i invändiga trätak.

Inredning och inventarier

Altare

Altarbord av fur av okänd ålder med framsida, antemensale, av ek från 1500-talet slut eller tidigt 1600. Antemensalet är ett renässansarbete och utfört i klassicerande stil med räfflade pilastrar som delar in antemensalet i två rundbågade fält med utskuret stiliserat grenverk. Antemensalet är målat i guld, grått och svart.

Altaruppsats

Altaruppsats av ek utförd i renässansstil med tavlor signerade av Sören Kjaer 1624. Altaruppsatsen är rikt skulpterad med två rundbågsformade tavlor i mittpartiet avgränsade med vitmålade kolonner och med skulpterade sidostycken. Nederst finns en predella, med inskriftstavlor och altaruppsatsen kröns av en gavelformad överdel med två mindre, målade tavlor med hermer och sidostycken. Altaruppsatsen är rikt bemålad i starka färger av guld, grönt, blått, vitt och rött.

Altarring

Altarring från 1939 ritad av Eiler Graebe. Altarringen består av en halv rundel av gråmålat trä med sågade blomsterdekorerade balusterdockor och tygklätt knä- och handfall.

Dopfundt

Dopfundt av huggen granit från 1100-talet. Funten har en rund cuppa, nedåt skränande utan ornering och skaftet är försett med en vulst. Funten har ett avtappningshål. Foten är ett tillägg från 1939 och ritades av Eiler Graebe efter förebild från dopfunten i Färlövs kyrka vars cuppa är nästan identisk med Välluvs. Foten är försedd med försänkta halvcirkelformade urhuggningar och en rak sockel nedtill.

Predikstol

Predikstol och baldakin från 1627 utförd i renässansstil av målad ek. Trappan är från 1816 medan trappans sidostycke är ursprunglig. Korgens underdel bör vara från 1800-talet. Korgen har något oregelbunden, sexsidig planform med fyra sidor. Sidorna har skulpterade framställningar av evangelisterna samt Christian den IV:s namnskiffer inom rundbågsarkader och i hörnen finns karyatider. Baldakinen är flersidig med textband, skulpterade änglahuvuden, tandsnittsfris och över varje sida finns ett skulpterat överstycke.

Bänkinredningen

Sluten bänkinredning av ek från 1939 ritad av Eiler Graebe. Bänkarna är utförda med spegelfyllning i dörrarna och en profilerad överliggare. Kring speglar och överliggare finns en målad bård i vitt, blått och rött, men i övrigt är bänkarna trärena.

Orgel

Orgelverk med 18 stämmor tillverkat av Tostareds kyrkoorgelfabrik 1985. Orgelfasaden är samtida med orgelverket. Fasaden når ända fram till läktarens framkant och är utförd av ek och ekfanér med synliga, ljudande pipor indelade i sektioner av öppna lådor, tre högre i mittpartiet över spelbordet och två lägre vid sidorna.

Kyrkklockor

Storklocka av malm från 1789, omgjuten i omgångar sedan 1467. Lillklocka av malm från 1831. Klockstolen med försträvade stolpar är av fur.

Övrigt

I kyrkan finns ett triumfkrucifix från 1200-talet av trä med senare bemålning. Krucifixet har ursprungligen haft ett mer romanskt utseende med rakt huvud och kungakrona som ersatts enligt gotisk stil med törnekrans. Också huvudets ställning har ändrats till mer hängande huvud. Ett dopfat av mässing och ett par altarljusstakar av malm är från 1600-talet. Tre ljuskronor av malm från 1800-talet hänger i långhuset. Altarmatta av röllakan från Märta Måås Fjetterströms verkstad 1980. En kopia av ett medeltida rökelsekar i brons som tidigare funnits i kyrkan hänger i koret.

Kyrkogård

Den äldsta kyrkogården hade nästintill kvadratisk form och omgav kyrkan. Klockorna hängde fram till 1740 i en brädövertäckt klockstapel men dess placering är inte känd. Möjligen kan den ha ett samband med en stenläggning som påträffades söder om koret i samband med dräneringsarbeten på kyrkogården. Kyrkogården var på 1600-talet kringgårdad av en kallmur av gråsten med ingångar i alla väderstreck. Norra ingången hade dessutom en portbyggnad av korsvirke med välvda genomgångar. En kyrkolada fanns också på kyrkogården på 1600-talet möjligen i dess nordvästra hörn. En kyrkolada byggdes 1833 i samma hörn och byggnadsmaterial togs från det då rivna vapenhuset och från en gravhög norr om kyrkan. Kyrkogårdsmuren byggdes om 1837 med grindpelare och nya järngrindar. Norra muren gjordes om 1939 med nya grindar. År 1899 utvidgades kyrkogården mot söder på marken för byns fattig- och skolhus. Kyrkogården expanderade ytterligare mot söder 1953. Dagens kyrkogård sträcker i nord-sydlig riktning genom byn i hela dess längd. Kyrkogården omges av en putsad stenmur med tegelavtäckning och innanför muren finns en trädkrans. Stora delar av den äldsta delen av kyrkogården är grästäckt med singeltäckta gångar kring kyrkan och huvudstråk. Gravplatserna ligger tätt med många äldre karaktärsskapande gravvårdar på den gamla kyrkogårdsdelen. En del kanthäckar av buxbom finns kvar. Bland gravvårdar av kulturhistoriskt värde kan nämnas gravvården efter kyrkovården John Olsson död 1843, av grå granit med formen av ett kors med rombisk fotplatta. Den nya kyrkogårdsdelen har en mer modern karaktär med gravplatserna ordnade i rader, låga gravvårdar och relativt små gravplatser. Den mellersta kyrkogårdsdelen har övervägande stora familjegravplatser med mycket stenramar och stora städsegröna buskar eller formklippta barrträd.

Byggnader på kyrkogården

Ett bårhus med pannrum i källaren ligger invid kyrkogårdsmuren väster om kyrkan. Bårhuset uppfördes 1939 och ritades av arkitekt Eiler Graebe. Bårhuset är murat av tegel med trappstegsgavlar, putsat och vitmålat och har tegeltäckt sadeltak.

Karaktärisering

Kyrkomiljön i Välluv bildar en välbevarad helhet närmast kyrkan i ett landskap som genomgått stora förändringar under de senaste 100 åren. Närmast kyrkan ligger bebyggelsen tätt in på vilket tillsammans med den gamla kyrkogården ger en upplevelse av den traditionella kyrkbyn. Kyrkans läge i kulturlandskapet kan vara värd att undersöka närmre exempelvis då en gravhög norr om kyrkan finns omnämnd. Den stora asfalterade ytan närmast kyrkan är ett brutalt inslag i den annars välbevarade kyrkomiljön. Kyrkogårdens olika tidsskikt är tydligt läsbara i de olika delarna. En hel del kulturhistoriskt intressanta gravvårdar och gravplatsstaket finns bevarade. Stora delar av kyrkogården är dock grästäckta och planteringar och gravplatshäckar har tagits bort.

Kyrkan har en mycket karaktäristisk exteriör med lågt sittande spetsbågiga fönsteröppningar. Gjutjärnsbågarna från 1800-talet har stor betydelse för fasadernas uttryck. Exteriört finns inte några synliga romanska detaljer då sandstenssockeln är överputsad och de romanska fönsteröppningarna enbart är synliga invändigt.

Eftersom kyrkan inte genomgått någon större ombyggnad är den ett viktigt exempel på en medeltida kyrka enligt dess ursprungliga plan med långhus, kor och absid. Tornet i sin tur representerar högmedeltiden-senmedeltid då vapenhus, västförlängningar och torn var vanliga tillbyggnader. På vindarna är flera romanska öppningar ännu synliga vilket tillsammans med de oisolerade valven och takstolar bildar en välbevarad helhet. En särskild kuriositet är den bevarade fönsterbågen i norra fönsteröppningen.

Kyrkan murverk och taklag har ett stor forskningsvärde inte minst eftersom kyrkans byggnadshistoria är relativt okänd. Datering av kyrkan är gjord utifrån stiltistoriska jämförelser samt antagandet att många kyrkor i området har en relativt sen byggnadshistoria. Mer exakta dateringsmetoder exempelvis genom dendrokronologi (jämför Farhults kyrkas datering) visar dock hur osäker en relativ dateringsmetod är. Ett ungefärligt tidsspänn mellan 1100 och 1200-talet bör därför anges som kyrkans byggnadstid. Stora likheter med Raus kyrka finns både exteriört liksom interiört. Välluvs kyrkan har tidigare varit annexkyrka till Raus församling och ett nära samarbete eller influenser församlingarna emellan märks tydligt från 1500-talet och framåt. Raus och Välluvs altaruppsatser och predikstolar har stora likheter och bör vara utförda vid samma verkstad. Stenansiktena i tornfasaderna som också sägs föreställa samma person är andra drag som de har gemensamt. Takstolsmärkning med runor förekommer både på Raus och Välluvs taklag. Likheterna verkar dock inte gå tillbaka till kyrkornas äldsta tid då kyrkorna

Ett huvud utbugget i sandsten sitter i tornets norra fasad. I ett av långhusets romanska fönsteröppningar, synligt från vinden finns en fönsterbåge bevarad.

skiljer sig från varandra vad gäller byggnadsteknik. Välluv har snarare mer gemensamt med Jonstorp som också har mycket tjocka murar och är byggd utan det proportionsbundna systemet. En egenhet hos Välluvs kyrka är tornet som inte verkar ha haft ett ursprungligt, murat trapporn till skillnad från många andra kyrktorn i området. Andra kyrkotorn som saknat denna byggnadsdel har kompletterats i efterhand med trapporn. I Välluv verkar trappan ha bestått av en trätrappa. Tornets relation till kyrkan är värd att undersökas närmare. Tornvalvet är uppfört fristående från tornet och en dateringen som utgår från valven är därför inte helt säker. Nord- och sydportalernas läge finns inte dokumenterade och inte heller klockstapelns läge på kyrkogården.

Kyrkans interiör många karaktärskapande inventarier som tillsammans med valv, bänkar och läktare bildar upplevelsen av ett välbevarat kyrkorum. Valven, triumfbågen, tornbågen och absidens murnischer tillsammans med de medeltida inventarierna av hög kvalitet såsom dopfunten och triumfkrucifixet har stor betydelse för kyrkans medeltida karaktär. Bänkinredningen, prediktstolen och altaret med altaruppsatsen representerar det efterreformatiska kyrkorummet. Järnfönstren har i sin tur en stor betydelse för upplevelsen av 1800-talets nygotiska stilperiod och dess vurm för medeltiden som i Välluv är mycket påtaglig och närvarande.

Rekommendationer

- Den välbevarade kyrkomiljön är viktig att skydda och därför bör man vara uppmärksam på förändringar i kyrkans närhet, på kyrkogården och prästbostället.

- I samband med framtida undersökningar av fasader, invändigt murverk eller dräneringsarbeten kring kyrkan är det viktigt att undersöka kyrkans murar närmare.
- Kyrkans taklag har ett stort forskningsvärde och regelbunden besiktning, minst en gång per år, av tak, taklag och vindar är mycket viktigt för att upptäcka skador i tid.
- Förändringar av kyrkans interiör och inventarier, bör göras anpassat till befintlig inredning och med mycket stor försiktighet. Valven är liksom taklaget känsligt för skador i murverk, yttertak och taklag vilket gör besiktningen av dessa delar än mer viktig. Vid renovering invändigt bör valven samt även inre murverk hanteras varsamt inte minst med tanke på bevarade kalkmålningar.

Skydd

Kyrkan skyddas som kyrklig kulturmiljö enligt 4 kap. kulturmiljölagen. Kyrkogården ligger inom Välluvs gamla bytomt registrerad fornlämning 38:2 Välluv socken och enligt 2 kap. kulturmiljölagen.

Källor

Kyrkor i Skåne, Luggude Härad, sydvästra delen, Sveriges kyrkor Konsthistoriskt inventarium häfte 96, Torsten Mårtensson, Stockholm, 1963.

Kyrkor och herravälde, från kristnade till sockenbildning i Skåne, Mats Anglert 1995.

Landsbygden, Helsingborgs historia Del VIII:1, Red. Anna Christina Ulfsparré m.fl. 2010.

Skåne, Landskapets kyrkor, red. Markus Dahlberg, Riksantikvarieämbetet, 2008.

Sockenkyrkorna – kulturarv och bebyggelsehistoria, Riksantikvarieämbetet, 2008.

Underhållsplan för Välluvs kyrka. IT-Ark arkitektkontor AB 2006.

Övriga uppgifter

Inventeringsdatum: 2014-03-27

Fältinventering: Kerstin Börjesson

Kulturhistorisk karakteristik och bedömning: Författare, efter samråd med referensgrupp utsedd av Lunds stift

Rapportsammanställning och foto: Kerstin Börjesson

Granskning: Maria Sträng, Regionmuseet Kristianstad.

Färdigställd: 2015-11-13

